

YMPÄRISTÖOIKEUS

Lähtökohdat

2023

Ari Ekroos
Talousoikeuden professori, Aalto yliopisto

Sisällystä

- Johdantoa
- Lähtökohtia
  - Ympäristöoikeudesta osana ympäristötieteitä
  - Ympäristöoikeuden tutkimussuuntauksista
- Ympäristöoikeuden suhteesta ympäristöpolitiikkaan ja ohjauskeinoin, yms.
- Ympäristöoikeuden historiasta
- Ympäristölainsäädäntö nyt
  - Ylikansallinen/kansallinen
  - Aineellisoikeudellinen/menettelyllinen
  - Lainsäädännöstä
    - EU
    - Suomi

Johdantoa

- Ympäristöoikeus on laaja oikeudenala
  - Suomessa erittäin laaja
- Monen tyyppistä lainsäädäntöä, jolla pyritään kontrolloimaan ympäristön käyttöä (sisältäen suojelun ja säilyttämisen)
- Erittäin sirpaleinen oikeudenala
  - Esimerkiksi kiinteistönmuodostamislainsäädäntö ja ilmastolainsäädäntö ovat hyvin kaukana toisistaan ja niillä on aivan erilaiset tavoitteet ja keinot
- Osittain ylikansallista (EU- ja Kv-oikeudelliset taustat), mutta käytännössä päätöksenteko tehdään valtaosaltaan kansallisen lainsäädännön mukaisesti

▼ Ympäristö

- ▶ 1 Ympäristö ja ympäristönsuojelu
- ▶ 2 Kemikaalit sekä muut riskialttiit aineet ja laitteet
- ▶ 3 Vesistöt ja vesihuolto
- ▶ 4 Kiinteistöjärjestelmä
- ▶ 5 Maankäytön suunnittelu ja rakentaminen
- ▶ 6 Metsä- ja erätalous
- ▶ 7 Elintarvikkeet
- ▶ 8 Ympäristörahoitus ja -viranomaiset

▼ 1 Ympäristö ja ympäristönsuojelu

- ▶ 1.1 Ympäristönsuojelu
- ▶ 1.2 Ympäristövaikutusten arviointi
- ▶ 1.3 Ympäristövahinkojen korvaaminen
- ▶ 1.4 Luonnonsuojelu
- ▶ 1.5 Eläinsuojelu ja eläintaudit
- ▶ 1.6 Kasvinsuojelu ja kasvintuotanto
- ▶ 1.7 Terveystoimien suojelu
- ▶ 1.8 Ilmansuojelu
- ▶ 1.9 Meluntorjunta
- ▶ 1.10 Jätehuolto
- ▶ 1.11 Naapurussuhteet, ulkoilu ja jokamiehenoikeudet

prof. Ekroos

3

Ympäristösäätelyn sektoreita kansallisesti

- Ympäristönsuojelu, esim.
  - Ympäristönsuojelulaki, jätelaki, yvalaki, vesienhoitolaki
  - Ilmastolaki
  - jätelaki
- Terveystoimien suojelu - terveydensuojelulaki
- Luonnonsuojelu - luonnonsuojelulaki
- Luonnonvarojen käyttö
  - Vesilaki, maa-ainelaki, vesihuoltolaki, kaivoslaki
  - Metsälaki
  - Metsästyslaki, kalastuslaki
- Kemikaalit - EU:n kemikaalasetus, kemikaaliturvallisuuslaki
- Maankäytön suunnittelu - maankäyttö- ja rakennuslaki (alueidenkäyttölaki), maantielaki, ratalaki
- Rakentaminen – rakentamislaki, rakennusperintölaki, muinaismuistolaki
- Kiinteistönmuodostaminen ja lunastaminen
  - Kiinteistönmuodostamislaki, lunastuslaki, maantielaki, ratalaki

prof. Ekroos

4

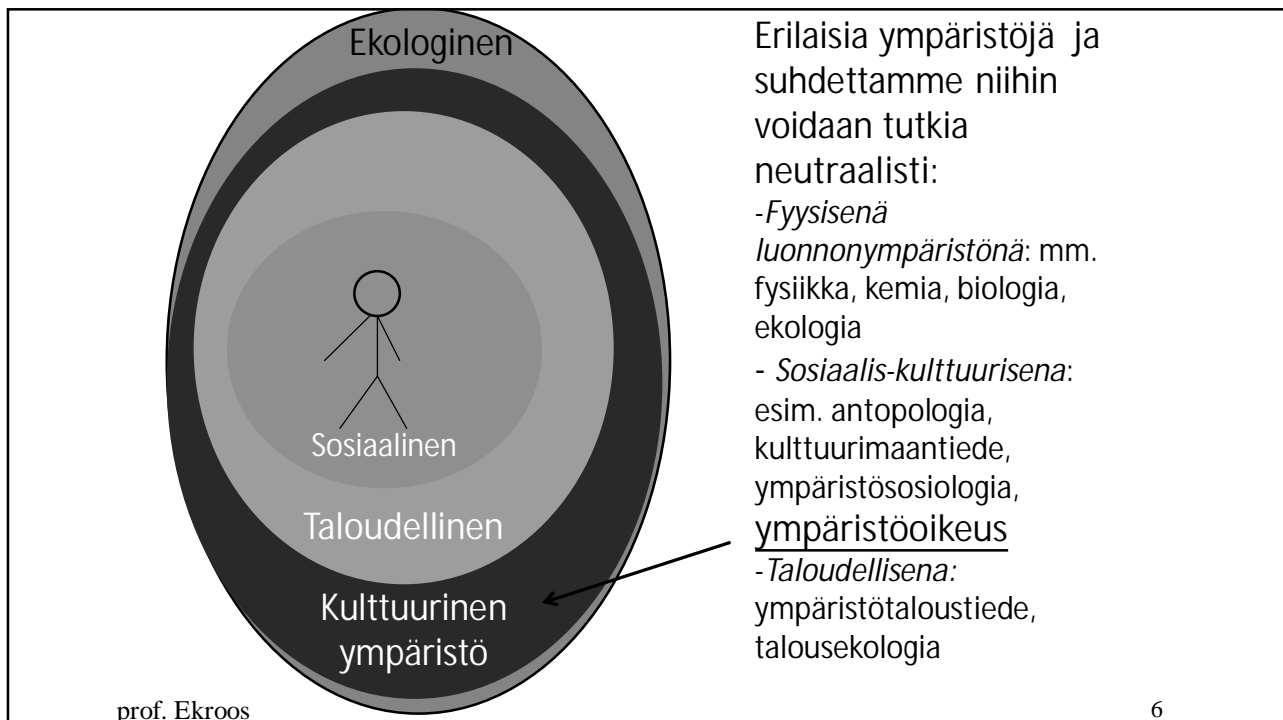
4

Lähtökohtia

prof. Ekroos

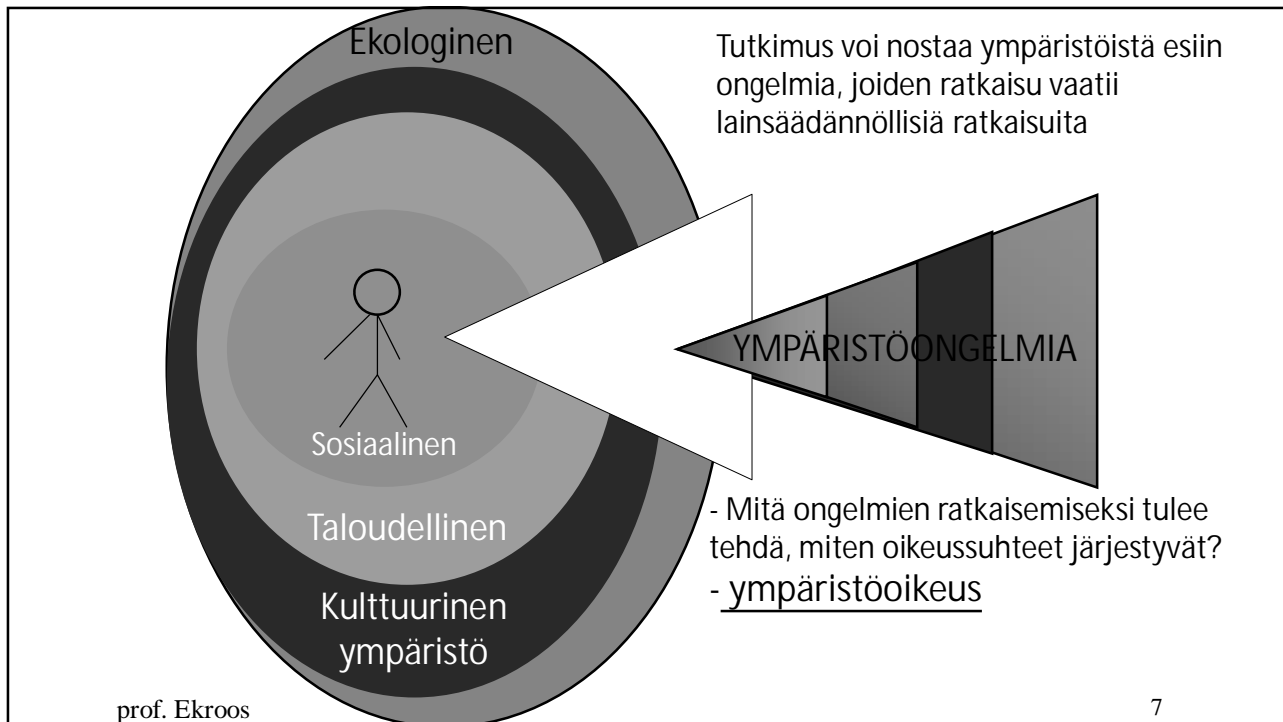
5

5

6

6

7

Horisontaalisia ja vertikaalisia oikeussuhteita

- Ympäristölupanhakija – ympäristölupaviranomainen (AVI, rak.valv., ELY)
- Luvanhakija – haitankärsijä
- Haitankärsijä – viranomainen
- Luvanhakija – toinen luvanhakija
  - Esim. resurssi niukka ja vain 1 lupa mahdollinen, vesistön kuormitus ennestään suuri
- Viranomainen – viranomainen
  - Lupaviranomainen (AVI) – valvontaviranomainen (ELY)
  - Lupaviranomainen – muu viranomainen
  - Valvontaviranomainen – muu viranomainen
  - Kunta – ELY (kaavoituksessa)
- EU:n komissio – jäsenvaltio
  - Jäsenvaltio - jäsenvaltio

prof. Ekroos

8

8

Erilaisia ympäristöongelmia - oikeudellisesta näkökulmasta

- Ympäristöongelman hallitseminen lainsäädännöllä (esim. ilmastonmuutos tai immissiot)
  - Policy → legislation <-> enforcement
    - Ympäristölainsäädäntö ja ohjauskeinot
- Lainsäädännön tulkintaongelma (lainoppi)
  - Esim. viranomaispäätös → valitus → tuomioistuimen ratkaisu
    - Tulkinta voi koskea
      - Menettelyä: esim. viranomaisen toimivalta
      - Sisältöä: esim. millaisiin ympäristönsuojelutoimenpiteisiin voidaan velvoittaa taikka millaista haittaa tulee sietää

prof. Ekroos

9

9

Ympäristöoikeus ja -oikeustiede - mitä eroa?

- Ympäristöoikeustieteellinen tutkimus
  - **Lainoppi**
    - Lainsäädännön "oikea" tulkinta eli lainsäädännön sisällön selvittäminen
    - Millaista lainsäädännön tulisi olla (de lege ferenda) – ympäristöoikeudessa usein laajasti ymmärtäen ohjauskeinotutkimusta
  - Oikeusteoria
    - Oikeuden yleiset opit, oikeusfilosofia, jne.
- Ympäristöoikeuden soveltaminen
  - **Lainoppia käytännössä** (harvoin muuta)
    - Lainvalmistelijat
    - Viranomaiset
    - Toiminnanharjoittajat
    - Asianajajat
    - Haitankärsijät (taikka näiden puolesta puhuvat, esim. ympäristöjärjestöt)
    - Tuomioistuimet

prof. Ekroos

10

10

Lainopista

- Voimassa olevan oikeuden tulkintaa
- Oikeuslähteet
  - Vahvat
    - Lainsäädäntö (**pakollinen**) (esim. ympäristönsuojelulaki)
      - Kansallisesti: lait ja asetukset
      - EU: asetukset ja direktiivit
    - Lainsäätäjän tahto/tavoite (esim. HE 84/1999)
      - Hallituksen esitykset ja muut lainvalmisteluasiakirjat (esim. työryhmämietinnöt)
  - Heikot
    - Oikeuskäytäntö (esim. KHO 2009:61)
      - Ylimmät tuomioistuimet (KHO, KKO, EUTI)
        - Joissakin tapauksissa myös sääntöjä luova eli pakollinen (erit. EUTI)
    - Oikeuskirjallisuus (sallittu)

Ympäristöoikeuden suhteesta ympäristöpolitiikkaan ja ohjauskeinoihin, yms.

Ohjauskeinotutkimus - ympäristöoikeus

- Ympäristöön liittyvän ongelman ratkaisemista
  - Ongelma useimmiten ympäristöllinen
    - Ongelma voi olla myös juridinen taikka hallinnollinen
- Mikä olisi tehokas ohjauskeino tavoitteeseen pääsemiseksi
  - Realistisuus, esim.
    - Paras mahdollinen tulos käytössä olevilla resursseilla
    - Taloudelliset vaikutukset hallittavissa
  - Muun lainsäädännön huomioon ottaminen
    - EU ja kansallinen
  - Edellyttää usein käytännön tuntemista
    - Esimerkiksi oikeuskäytäntö taikka hallintokäytäntö (ympäristöluvut)

prof. Ekroos

13

13

YMPÄRISTÖNKÄYTÖN OHJAUSKEINOT - Suurin osa edellyttää lainsäädäntöä

* HALLINNOLLISET

-> hallinnollinen ohjaus

* TALOUDELLISET

-> taloudellinen ohjaus (mm. verot ja maksut sekä osa markkinaohjauksesta)

* TIEDOLLISET

-> informaatio-ohjaus (mm. vapaaehtoiset ja markkinapohjaiset toimenpiteet)

prof. Ekroos

14

14

OHJAUSKEINOISTA

- Ympäristölainsäädännön keinot kuuluvat pääosin hallinnollisen ohjauksen (command and control) piiriin
  - Luvat, suunnittelu, laillisuusvalvonta
- Muut ympäristöpoliittiset ohjauskeinot kuuluvat myös ympäristöoikeuteen ja useimmat edellyttävät lainsäädäntöä
  - taloudellinen ohjaus
  - Informaatiohjaus (voi perustua myös vapaaehtoisuuteen)

prof. Ekroos

15

15

HALLINNOLLINEN OHJAUS

- **ENNAKKOVALVONTA**
  - Lupa, ilmoitus, rekisteröinti
- **LAILLISUUSVALVONTA**
  - Tarkastus, raportointi, tarkkailu, tiedonsaanti
  - Seuraamukset (ennallistaminen, korvaus, rangaistus)
- **SUORA NORMIOHJAUS**
  - Esim. pilaamiskielto, tuotevaatimukset, enegiatehokkuusvaatimukset, jne.
- **SUUNNITTELU**

• Esim. kaavoitus, vesiensuojelun suunnittelu, jätesuunnittelu, jne. 16

prof. Ekroos

16

ENNAKKOVALVONTA

* LUPA

- * lupaehdot ja määräykset

- * valvonta

* ILMOITUS

- * informatiivinen - jälkivalvonta

- * määräykset - valvonta

VALVONTA

- * SÄÄNNÖSTEN, MÄÄRÄYSTEN JA LUPIEN VALVONTA

- * TARKASTUS, RAPORTOINTI, TARKKAILU, TIEDONSAANTI

- * SEURAAMUKSET

- * keskeyttäminen, määräykset

- * uhkasakko, teettämishaka

- * korvaukset

- * rangaistukset

TALOUDELLISET OHJAUSKEINOT

- YMPÄRISTÖVEROT (ja ns. maksut), voidaan erotella, käytännössä juttelu ei selkeä:
  - Kannustintyyppiset
  - Rahoitustyyppiset
- KIINTIÖKAUPPA
  - Päästökauppa
    - Päästokiintiökauppa (ks.)
    - Kuormitus- eli laatukiintiökauppa
  - Resurssikauppa
    - esim. uusiutuvan luonnonvaran hyödyntäminen
- TALOUDELLISET TUET
  - esim. maataloustuki, investointituki, veroetu

prof. Ekroos

19

19

INFORMAATIO-OHJAUS

- JOHTAMISJÄRJESTELMÄT
  - ISO 14001 - kansainvälisen standardisimisjärjestö ISON (International Organization Standardization) ympäristöjärjestelmä
  - EMAS (Eco-Management and Audit Scheme): Laki vapaaehtoisesta osallistumisesta ympäristöasioiden hallinta- ja auditointijärjestelmään (121/2011)
- INVESTOINTIEN YMPÄRISTÖVAIKUTUSPERUSTEINEN LUOKITUSJÄRJESTELMÄ ELI TAKSONOMIA
  - EU:n valmisteilla oleva järjestelmä
    - EU:n tasolla yhdenmukaiset, absoluuttiset kriteerit vastuullisen liiketoiminnan määrittelyyn
  - Antaa sijoittajille työkalut investoida kestävä kehityksen mukaisiin kohteisiin
  - Voi verrata kirjanpitoon, jossa erilaiset ympäristövaikutukset raportoidaan ja niiden kokonaisvaikutusta arvioidaan
  - Liittyvät EU:n uudistettuun kestävä rahoituksen strategiaan (2021), kytkös Green Dealin

prof. Ekroos

20

20

UUTTA INFORMAATIO-OHJAUSTA: TAKSONOMIA-ASETUKSET

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2020/852, annettu 18 päivänä kesäkuuta 2020, kestävästä sijoittamisesta helpottavasta kehyksestä ja asetuksen (EU) 2019/2088 muuttamisesta, **taksonomia-asetus**

- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2019/2089, annettu 27 päivänä marraskuuta 2019, asetuksen (EU) 2016/1011 muuttamisesta EU:n ilmastosiirtymää koskevien vertailuarvojen, EU:n Pariisin sopimuksen mukaisten vertailuarvojen ja vertailuarvojen kestävyysliittymien tietojen antamisen osalta, **tiedonantovelvoiteasetus**, sekä
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2019/2088, annettu 27 päivänä marraskuuta 2019, kestävyysliittymien tietojen antamisesta rahoituspalvelusektorilla
- **Suomessa lainsäädännön muutokset voimaan 10.5.2021**
- **Kestävän rahoituksen strategia 6.7.2021**
- vaikuttaa yli 500 henkeä työllistäviin pörssiyhtiöihin, pankkeihin ja vakuutusyhtiöihin, ohjaten niihin kohdistuvia sijoituksia pääomamarkkinoilla

prof. Ekroos

21

21

TAKSONOMIA-ASETUS (2)

- Tarkoituksena määritellä **ympäristön kannalta kestäviä** taloudellisia toimintoja eri sektoreilta, toimialoilta tai periaatteita.
- Kuusi ympäristötavoitetta:
  - 1. ilmastonmuutoksen hillintä (esim. uusiutuvan energian tuotanto, puhdas liikenne)
  - 2. ilmastonmuutokseen sopeutuminen (esim. tulvaesteet, erilaiset hälytysjärjestelmät)
  - 3. vesi- ja merivarojen suojeleminen (esim. veden puhtauden suojeleminen)
  - 4. kiertotalouden edistäminen (esim. materiaalien tehokkaampi uudiskäyttö, tuotteiden elinkaaren pidentäminen)
  - 5. ympäristön pilaantumisen ehkäiseminen (esim. muiden kuin kasvihuonekaasujen vähentäminen)
  - 6. ekosysteemien ja biodiversiteettien suojeleminen (esim. kestävä maataloustoimet, kestävä metsätalous)

prof. Ekroos

22

22

TAKSONOMIA-ASETUS (3)

- Taksonomia-asetuksessa määritetään yleiset luokitusjärjestelmän ympäristötavoitteet, yleiset periaatteet ja raportointikehikko.
- Taloudellisten toimintojen tekniset tarkastuskriteerit taas määritellään komission delegoiduissa säädöksissä
  - Teknisten tarkastuskriteerien tulisi olla selkeät ja ymmärrettävät, jotta ympäristöammattilaisten lisäksi yritykset ja rahoitusalan ammattilaiset ymmärtävät niitä
- Delegoidut säädökset koskien ilmastotavoitteita 2022 voimaan
- Muita ympäristötavoitteita koskevat delegoidut säädökset 2023 voimaan
- EU Green bond -standardi (lainsäädäntöehdotus Q2/2021) ja EU:n ympäristömerkki rahoitustuotteille tulevat perustumaan taksonomiaan
- Taksonomiaa tullaan myös käyttämään jollakin tavalla hyödyksi EUInvestissa ja mahdollisesti myös elvytysrahastossa (RFF)
- Jos jatkossa jäsenvaltio luo vihreän rahoituksen kehikkoja rahoitustuotteille tai joukkovelkakirjoille, niiden tulee olla taksonomian mukaisia

prof. Ekroos

23

23

TAKSONOMIA-ASETUS (4)

- Taksonomian mukainen toiminta voi
  - suoraan tukea ympäristötavoitetta tai
  - olla ns. mahdollistava toiminta (enabling activity), joka mahdollistaa tavoitetta suoraan tukevan toiminnan
- Lisäksi ilmastonmuutoksen hillinnän toimet sisältävät myös ns. transtiotoimia, jotka ovat taksonomian osa vain rajatun ajan tukien ilmastosiirtymää
- Yksikään taksonomian mukainen toimi ei saa aiheuttaa merkittävää haittaa yhdellekään ympäristötavoitteista (**do no significant harm principle**)
  - Jokaisen taksonomian mukaisen toimen on täytettävä sosiaaliset vähimmäissuojatoimet -> vaikka toiminta olisi ympäristötavoitetta tukeva toiminta, mutta se aiheuttaa merkittävää haittaa jollekin ympäristötavoitteelle tai rikkoo esimerkiksi ihmisoikeuksia, ei se voisi olla taksonomian mukainen

prof. Ekroos

24

24

TAKSONOMIA-ASETUS (5)

- Tiedonantovelvoiteasetuksen ((EU) 2019/2088) rahoitustuotteet kolmeen eri luokkaan:

1. **Kestävät sijoitukset:**

raportoitava ympäristötavoitteet, joita tuote tukee;
kuinka suuri osa sijoitusomaisuudesta on taksonomian mukaista

2. **Rahoitustuotteet**, joilla on ympäristöä tukevia piirteitä:

raportoitava samat asiat kuin kestävien sijoitusten osalta ja
lisättävä tieto, että lopulle jäävä rahoitusomaisuus ei täytä do no significant harm -periaatetta eikä taksonomian mukaisuutta ole huomioitu

3. **Muut tuotteet:** muiden tuotteiden on osalta on ilmoitettava, että niissä ei oteta huomioon taksonomiaa

→ Tulevaisuudessa jokaisen sijoitusrahaston osalta on otettava jollakin tapaa kantaa taksonomian mukaisuuteen, ESIM. **KAUKOLÄMPÖ VIHREÄÄ**

TAKSONOMIASSA

prof. Ekroos

25

25

TAKSONOMIA-ASETUS (5)

- Taksonomia-asetuksen oikeusperusta on Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (jäljempänä SEUT) 114 artikla, jonka nojalla voidaan hyväksyä sisämarkkinoiden toteuttamista ja toimintaa koskevia toimenpiteitä jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämiseksi.
- Taksonomian ilmasto-osa koskeva delegoitu säädös perustuu taksonomia-asetuksen 10 artiklan 3 kohdan valtuutukseen ilmastonmuutoksen hillinnän osalta ja 11 artiklan 2 kohdan valtuutukseen ilmastonmuutoksen sopeutumisen osalta.
- Delegoidun asetuksen oikeusperusta on SEUT:n 290 artikla.
- Taksonomia-asetuksen 23 artiklan 6 kohdan mukaisesti Euroopan parlamentti ja neuvosto voivat vastustaa delegoitua säädöstä neljän kuukauden kuluessa siitä, kun säädös on annettu. Euroopan parlamentin tai neuvoston aloitteesta tätä määräaika voidaan pidentää kahdella kuukaudella.
- Neuvoston oikeuspalvelu ja useat jäsenvaltiot katsovat, että neuvosto päättää vastustamisesta niin sanotulla vahvistetulla määränemmistöllä (vähintään 72 % neuvoston jäsenistä; jäsenvaltioiden väkiluku vähintään 65 % EU:n väestöstä). Säännös soveltuu, kun neuvosto äänestää muusta kuin komission tai korkean edustajan ehdotuksesta.

prof. Ekroos

26

26

TAKSONOMIA-ASETUS (6) - kriteerit

- Kriteerit: edistää, eikä haittaa (3 artikla)
  - 9 artiklassa yleisesti tavoitteet (mm. hillintä), tarkemmin 10 ja 11 artikloissa ilmasto (delegoidut annettu näiden nojalla)
- 5 artiklan mukaan **rahoitustuotteissa tiedot** 9 artiklan mukaisista tavoitteista ja kuvaus siitä, sijoitukset ovat taloudellisissa toiminnoissa, joita pidetään 3 artiklan mukaan kestävinä
  - VIITATAAN SIIS 3 ARTIKLAAN, JOKA TARKENTUU 9, 10, 11 ARTIKOISSA JA DELEGOIDUISSA (LIITTEET I JA II - ILMASTO)
  - kuvauksessa kestävien osuus prosentteina kaikista tuotteen sijoituksista,
- Tuotteissa lausumat
  - 6 artiklan mukaan, jos edistää soveltuvin osin: "ei merkittävää haittaa ...."
  - 7 artiklan mukaan, "ei oteta huomioon ... kestäviä"
- 8(1) artikla - yritysten, joita koskee velvoite julkistaa muita kuin taloudellisia tietoja, viittaus direktiivin 2013/34/EU 19 a tai 29 a artiklan (finanssialan yrityksiä)
  - nojalla, tietyn tyyppisten yritysten vuosittain päätöksistä, konsernitilinpäätöksistä ja niihin liittyvistä kertomuksista ELI ELI LUOTTOLAITOKSET, VAKUUTUSYHTIÖT, RAHOITUS ... selvitykseen tiedot missä määrin toiminnat liittyvät 3 ja 9 artiklan mukaisiin toimintoihin
  - 8(2) artikla - MUUT KUIN RAHOITUSALAN YRITYKSET: osuus liikevaihdosta (3 ja 9 art.), osuus pääomamenoista (3 ja 9 art.)

prof. Ekroos

27

27

TAKSONOMIA-ASETUS (6) – delegoitu aset

- KOMISSION DELEGOITU ASETUS (EU) 2021/2139, annettu 4 päivänä kesäkuuta 2021, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2020/852 täydentämisestä vahvistamalla tekniset arviointikriteerit, joilla määritetään, millä edellytyksillä taloudellista toimintaa pidetään ilmastonmuutoksen hillintää tai ilmastonmuutokseen sopeutumista merkittävästi edistävänä ja aiheuttaako kyseinen taloudellinen toiminta merkittävää haittaa millekään muulle ympäristötavoitteelle (DELEGOITUS ASETUS, ILMASTO)
  - Art. 1, hillintä, liite I
    - tekniset arviointikriteerit, joilla määritetään, millä edellytyksillä taloudellista toimintaa pidetään ilmastonmuutoksen hillintää merkittävästi edistävänä ja aiheuttaako kyseinen taloudellinen toiminta merkittävää haittaa millekään muulle ympäristötavoitteelle
  - Art. 2, sopeutuminen, liite II
    - tekniset arviointikriteerit, joilla määritetään, millä edellytyksillä taloudellista toimintaa pidetään ilmastonmuutoksen hillintää tai ilmastonmuutokseen sopeutumista merkittävästi edistävänä ja aiheuttaako kyseinen taloudellinen toiminta merkittävää haittaa millekään muulle ympäristötavoitteelle

prof. Ekroos

28

28

TAKSONOMIA-ASETUS (7) – kriteerit, ilmasto, eräät toiminnot, liite I, hillintä

- kriteerit, jotka pitää täyttää, ovat velvoittavia
- Rakentamisessa
  - primäärienergian kysyntä vähintään 10% alempi kuin lähes nollaenergiarakennukset
  - yli 5000m² ilmatiiviyys ja lämmönpitävyys testattu
  - yli 5000m² ilmakehän lämmitysvaikutuspotentiaali on laskettu koko elinkaarelta
- Kiinteistöjen omistamisessa pakollisena:
  - vanhat A luokka (tai 15% parhaimmisto)
  - uusille uusien rakennusten kriteerit
  - suurille muille kuin asuinrakennuksille (nimellistehto 290kW), valvonta ja arviointi käytölle

prof. Ekroos

29

29

TAKSONOMIA-ASETUS (8) – kriteerit, ilmasto, eräät toiminnot, liite II, sopeutuminen + muut ympäristötavoitteet

- Kriteerit, jotka pitää täyttää
- Rakentaminen (osittain samoja kuin liite I)
- Uusien rakennusten rakentamisen osalta on aika paljon vaatimuksia, esimerkiksi
  - lähes nollaenergiarakennuksen vaatimukset
  - rakennusjätteille vaatimuksia
  - rakennusosille vaatimuksia
    - - vesikalusteiden osalta virtaamavaatimukseksi (esim. hanat max 6 l/min, wc 3,5 l/min keskimäärin)
  - uutta rakennusta ei rakenneta LUCAS-tutkimuksen mukaiselle viljelysmaalle, viheralueelle, metsään (viittaus kasvihuonekaasumäärien laskennan määritelmään tai FAO:n määritelmään)
- Olemassa olevien rakennusten korjaukselle myös vaatimukset.
- Omistamisessa pakollisena:
  - ennen 31.12.2020 rakennettujen rakennusten tulee olla vähintään C luokkaa (vaihtoehtoisesti kansalliseen parhaaseen 30%:iin kuuluva)
  - uudempien lähes nollaenergiarakennusten vaatimukset täyttäviä

prof. Ekroos

30

30

TAKSONOMIA-ASETUS (6) – delegoitu asetus

- ANNEX 1. LIITE asiakirjaan Komission delegoitu asetus (EU) .../... Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2020/852 täydentämisestä vahvistamalla tekniset arviointikriteerit, joilla määritetään, millä edellytyksillä taloudellista toimintaa pidetään ilmastonmuutoksen hillintää tai ilmastonmuutokseen sopeutumista merkittävästi edistävänä ja aiheuttaako kyseinen taloudellinen toiminta merkittävää haittaa millekään muulle ympäristötavoitteelle (delegoitu ilmastosäädös)
- 4.15, s. 101, Kaukolämmön tai –jäähdyksen jakelu
  - Toiminnan kuvaus: Kaukolämpöasemalle tai lämmönvaihtimeen päättyvien lämmön ja jäähdytyksen jakeluun tarkoitettujen putkien ja niihin kuuluvan infrastruktuurin rakentaminen, kunnostaminen ja käyttö.
- 4.24, s. 160, Lämmön ja jäähdytyksen tuotanto bioenergialla
- 7. Rakentaminen, 7.1 Uusien rakennusten rakentaminen, s. 252

prof. Ekroos

31

31

INFORMAATIO-OHJAUS (b) pakolliset/vapaaehtoiset

• YMPÄRISTÖMERKINNÄT

- Vapaaehtoisia:
  - joutsenmerkki
  - EU-kukka
- Pakollinen
  - energiamerkinnät

• SERTIFIINTI

- esim. metsäsertifiointi
  - PEFC
  - FSC

prof. Ekroos

32

32

YMPÄRISTÖOIKEUS JA YMPÄRISTÖPOLITIikka

- LAINSÄÄDÄNTÖ ON YMPÄRISTÖPOLIITTINEN VÄLINE
  - Ei täysin vapaita käsiä
    - oikeudellisia reunaehtoja politiikan harjoittamiselle (esim. ihmisoikeudet)
- EROTTELUN TARPEELLISUUS – erilaiset roolit:
  - VIRANOMAISTOIMINTA
  - TUOMIOISTUIMET – politiikka mahdollisimman paljon erillään

YMPÄRISTÖOIKEUDEN MUITA LÄHTÖKOHTIA

YMPÄRISTÖARVOT JA OIKEUS

- IHMISTEN TERVEYS
- LUONNON MONIMUOTOISUUS
- LUONNON TOIMINTAKYKY
- TULEVAT SUKUPOLVET
- VIIHTYISYYS JA ESTEETTISYYS

prof. Ekroos

35

35

YMPÄRISTÖOIKEUDELLISIA PERIAATTEITA

- aiheuttamisperiaate (PPP)
- parhaan tekniikan periaate (BAT)
- parhaan käytännön periaate (BEP)
- ennaltavarautumisen periaate
- ennaltaehkäisyn periaate
- suojaperiaate
- varovaisuusperiaate
- integroitiperiaate

prof. Ekroos

36

36

PERIAATTEITA (2)

- lähteellä torjumisen periaate
- selvilläoloperiaate
- huolellisuusperiaate
- kestävän käytön periaate
- säästävän käytön periaate
- monikäytön periaate
- suojeluperiaate

prof. Ekroos

37

37

KESTÄVÄ KEHITYS

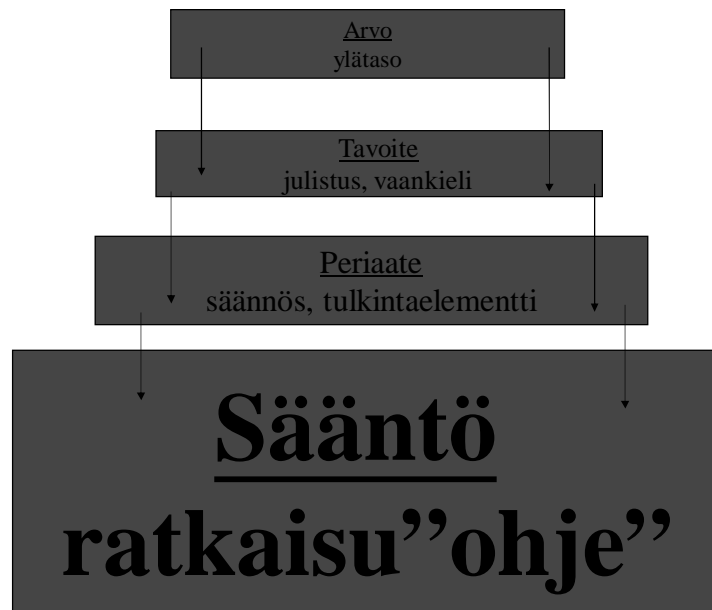
- PERUSTARPEET TYYDYTETÄÄN
- TULEVIEN SUKUPOLVIEN MAHDOLLISUUDET SÄILYTETÄÄN
- KESTÄVÄN KEHITYKSEN OSA-ALUEET
  - EKOLOGINEN
  - TALOUDELLINEN
  - SOSIAALINEN
  - KULTTUURINEN

(tavoite/periaate - ?)

prof. Ekroos

38

38

YLEISKUVA: arvoista sääntöihin

prof. Ekroos

39

39

YMPÄRISTÖPERUSOIKEUS

SUOMEN PERUSTUSLAKI

20 §, Vastuu ympäristöstä

Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta,
ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu
kaikille.

Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan
jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön
sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään
koskevaan päätöksentekoon.

prof. Ekroos

40

40

MUUTA PERUSTUSLAISTA

- PL 15 §, Omaisuuden suoja
  - Jokaisen omaisuus on turvattu.
  - Omaisuuden pakkolunastuksesta yleiseen tarpeeseen täyttä korvausta vastaan säädetään lailla.
- PL 6.1 §, Yhdenvertaisuus.
Ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä.
- PL 18 §, Elinkeinovapaus
- PL 21 §, Oikeusturva
- PL 80 §, "Asetuksen antaminen"
- PL 81 §, Verot ja maksut
- PL 87 §, Talousarvion ulkopuoliset rahastot
- PL 121 §, Kunnallinen itsehallinto

prof. Ekroos

41

41

Ympäristöoikeuden historiasta

prof. Ekroos

42

42

Historiasta

- Oikeudenalana historia maa- ja vesioikeudessa
  - Immissioiden torjunta
    - Naapuruussuhteiden sääntely
  - Terveystensuojelu
  - Vesilainsäädäntö
  - Kaupunkien suunnittelua ja rakentamista koskeva normisto
  - Kiinteistönmuodostamislainsäädäntö
- 1970-luvulla ympäristönsuojeluoikeus
  - Jätehuoltolaki 1978
- 1980-luvulla ympäristönsuojelun sektorilainsäädäntöä
- 1990-luvulla
  - EU-normisto
  - yhdentymiskehitys
- 2000-luvulla
  - Ilmastonmuutokseen liittyvä sääntely
  - 2020 entistäkin enemmän biodiversiteetti (taustalla ns. luontokato)

prof. Ekroos

43

43

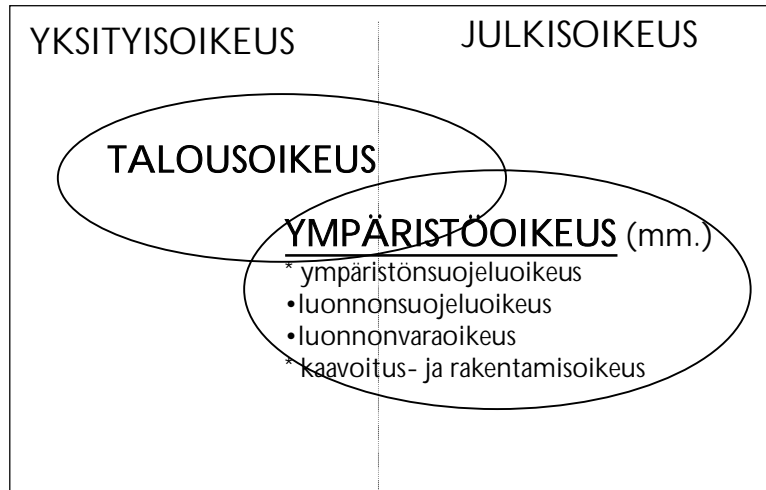
Ympäristölainsäädäntö nyt

prof. Ekroos

44

44

OIKEUSJÄRJESTYS

prof. Ekroos

45

45

YLEISTÄ YMPÄRISTÖOIKEUDESTA

- laaja oikeudenala
  - laajenee edelleen uusille alueille
- julkisoikeutta
  - nykyisin vain pieneltä osalta yksityisoikeutta
- aineellisoikeudellista
- omia menettelysäännöksiä
  - esimerkiksi osallistuminen ja muutoksenhaku
- ylikansallista
  - kv. sopimukset
  - EU

prof. Ekroos

46

46

YLIKANSALLINEN YMPÄRISTÖOIKEUS

- KANSAINVÄLINEN YMPÄRISTÖOIKEUS
- EU:n YMPÄRISTÖOIKEUS
  - perustuu Suomen liittymissopimukseen
- erot: täytäntöönpano ja valvonta

prof. Ekroos

47

47

KANSAINVÄLINEN YMPÄRISTÖOIKEUS

- OIKEUSLÄHTEET:
  - KANSAINVÄLISET SOPIMUKSET
    - kahdenväliset sopimukset (esim. SopS 5/2000: Sopimus yhteistyöstä vesiensuojelun alalla - Viro)
    - monenkeskeiset sopimukset (esim. SopS 2/2000: Vuoden 1992 Itämeren alueen merellisen ympäristön suojelua koskeva yleissopimus)
  - TAPAOIKEUS
  - OIKEUSKÄYTÄNTÖ
  - SOFT-LAW

prof. Ekroos

48

48

SOPIMUKSIA

- ILMASTONSUOJELU (esim. Pariisin sopimus)
- ILMANSUOJELU (esim. Montrealin protokolla)
- VESIENSUOJELU (esim. Itämeren suojelusopimus)
- JÄTTEIDEN SIIRTO (esim. Baselin sopimus)
- LUONNONSUOJELULU (esim. CITES sopimus)
- KULTTUURIYMPÄRISTÖN SUOJELU (esim. Rakennusperintösopimus)
- MENETTELY (yva/Espoo, tiedonsaanti, osallistuminen yms/Århus)

Ilmastonmuutossopimus

- Asetus ilmastonmuutosta koskevan Yhdistyneiden Kansakuntien puitesopimuksen voimaansaattamisesta (SopS 61/1994), voiman 1.8.1994
  - Ilmastonmuutosta koskeva Yhdistyneiden Kansakuntien PUITESOPIMUS
    - **Ei sitovia päästövähennystavoitteita**
- Laki ilmastonmuutosta koskevan Yhdistyneiden Kansakuntien puitesopimuksen Kioton pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta (SopS 12/2005) ja Tasavallan presidentin asetus ilmastonmuutosta koskevan Yhdistyneiden Kansakuntien puitesopimuksen Kioton pöytäkirjan voimaansaattamisesta sekä pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta (SopS 13/2005), 16.2.2005
  - ILMASTONMUUTOSTA KOSKEVAN YHDISTYNEIDEN KANSAKUNTIEN PUITESOPIMUKSEN **KIOTON PÖYTÄKIRJA**
    - **Velvoittaa teollisuusmaita vähentämään kuuden kasvihuonekaasun päästöjä yhteensä 5,2 prosenttia vuoden 1990 tasosta vuosina 2008-2012**
- COP15, Kööpenhamina, joulukuu 2009
- COP 16, Cancun, COP 17, Durban, COP 18 Doha, COP 19 Varsova ... COP21/Pariisi2015 ...

ILMAN- JA ILMASTONSUOJELU

- rikki- ja typpisopimukset
  - Ilman epäpuhtauksien kaukokulkeutumista koskevat sopimukset
- otsonisopimukset – yläilmakehän otsoni (CFC-yhdisteet)
  - Wienin sopimus (1985) ja Montrealin pöytäkirja (1987, voimaan 1989) – Kigalin muutos (HTC-yhdisteet)
- ilmastonmuutossopimus (Rio de Janeiro 1992,
  - Toronton protokolla 1997
  - Kioton protokolla 1997 päästöjenvähennystavoitteet: EI KEHITYSMAAT
  - Pariisin sopimus enintään +2 astetta tavoitteena
- KÄYTÄNNÖSSÄ EDELLYTTÄVÄT EU:N TOIMIA, JOILLA VIIMEKÄDESSÄ JÄSENVALTIOILLE TULEE VELVOLLISUUKSIA

prof. Ekroos

51

51

VESIENSUOJELU (esim.)

- Itämeren suojelusopimus (Helsinki, 1980 ja myöhemät muutokset)
- yleissopimus meren öljypilaantumisen ehkäisemistä (1954, muutettu)
- Yleissopimus jätteen ja muun aineen mereen laskemisen aiheuttaman meren pilaantumisen ehkäisemisestä (Lontoo 1978)

prof. Ekroos

52

52

KULTTUURIYMPÄRISTÖN SUOJELU

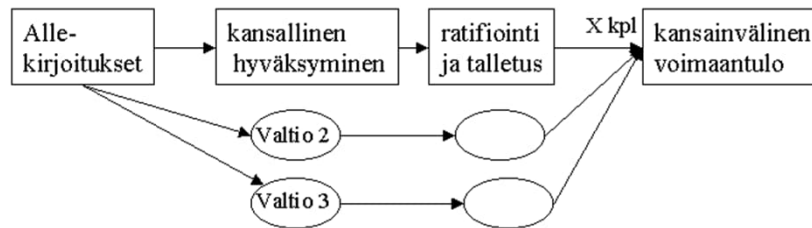
- Maailmanperintösopimus (Pariisi 1972)
- Euroopan rakennustaiteellisen perinnön suojelua koskeva yleissopimus (Granada 1985)
- Tarkistettu Eurooppalainen yleissopimus arkeologisen perinnön suojelusta (La Valetta 1992)
- Maisemaa koskeva eurooppalainen yleissopimus (Firenze 2009)

KV. SOPIMUSTEN VOIMAANTULO

- Sopimusten kansainvälinen voimaantulo
  - eivät yleensä tule kansainvälisestikään (eli sopimusvaltioiden välillä) voimaan sopimuksen allekirjoittamisella
  - voimaantulo edellyttää, että valtiot ratifioivat (hyväksyvät lainsäädäntönsä edellyttämin tavoin) sopimuksen
    - Suomessa
      - selvitetään, onko Suomen lainsäädäntö sopimuksen velvoitteiden mukainen, vaatiiko sopimuksen ratifiointi eduskunnan suostumuksen
        - » perustuslain mukaan kansainväliset sopimukset on hyväksyttävä eduskunnassa, mikäli ne kuuluvat lainsäädännön alaan
      - em. jälkeen presidentti voi ratifioida sopimuksen

KANSAINVÄLISEN SOPIMUKSEN VOIMAANTULO

Sopimuksen kansainvälinen voimaantulo

prof. Ekroos

55

55

EUROOPAN UNIONI YMPÄRISTÖ

- NORMISTO
  - PRIMAARINORMISTO
    - sopimukset, "tärkeimmät":
      - SEUT, Sopimus Euroopan Unionin toiminnasta
      - SEU, Sopimus Euroopan Unionista
      - Liittymissopimus EU:iin
  - SEKUNDAARINORMISTO
    - Asetukset (regulation)
    - Direktiivit (directive)
- POLICY (EI VELVOITTAVAA LAINSÄÄDÄNTÖÄ)
  - TOIMINTAOHJELMAT
  - STRATEGIAT

prof. Ekroos

56

56

Toimijat

- **JÄSENVALTIOT**
  - hallitusten väliset konferenssit, jne
  - Eurooppaneuvosto, osallistuminen neuvostoon, virkamiesten osallistuminen lainvalmisteluun
- **EUROOPAN PARLAMENTTI** (lainsäädäntö – päätös)
  - osallistuminen normien antamiseen
- **EUROOPPANEUVOSTO**
  - valtionpäämiehet
- **NEUVOSTO** (lainsäädäntö – päätös)
  - ympäristöasioissa jäsenvaltioiden ympäristöministerit
  - norminantoa koskevan päätöksen tekijä
- **KOMISSIO** (lainsäädäntöaloite)
  - pääosasto (DG) XI - ympäristöasiat
  - aloitevalta norminannossa
  - yleishallinto
- **TUOMIOISTUIN** (lainsäädäntö – tulkinta)
  - ympäristöasioissakin tärkeä päätöksentekijä
  - joskus päätöksissä myös "oikeutta luova" aspekti
- Neuvostoa ja komissiota avustavat neuvoa-antavat:
  - talous- ja sosiaalikomitea sekä alueiden komitea

prof. Ekroos

57

57

EUROOPAN UNIOININ YMPÄRISTÖOIKEUS

- **Primaarioikeus**
  - perustamissopimukset
    - Rooman sopimus
    - Maastrichtin sopimus
    - Amsterdamin sopimus
    - Nizzan sopimus (voimaan 1.2.2003)
    - Lissabonin sopimus (voimaan 1.12.2009) (Lissabonin sopimus Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan yhteisön perustamissopimuksen muuttamisesta, allekirjoitettu Lissabonissa 13 päivänä joulukuuta 2007),
      - Sopimus Euroopan Unionista
      - **Sopimus Euroopan Unionin toiminnasta (SEUT)**
      - Euroopan Unionin perusoikeuskirja
  - liittymissopimukset (esim. Suomen liittymissopimus)

prof. Ekroos

58

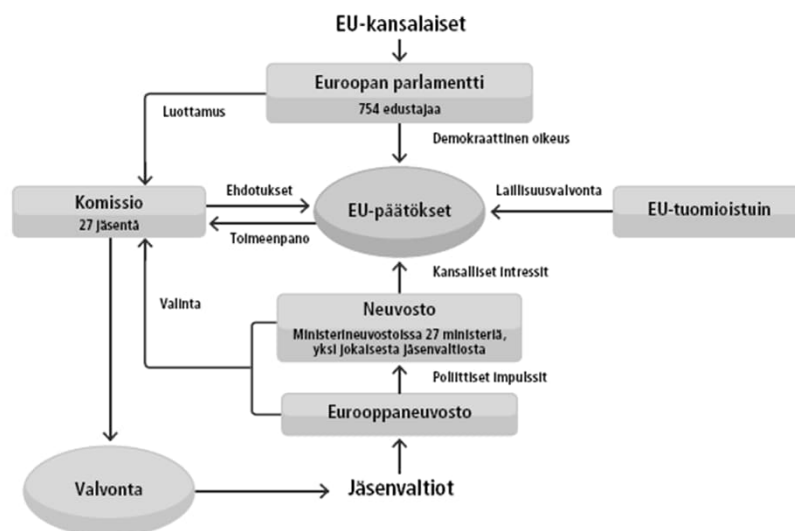
58

Lainsäädäntömenettelystä

- Esivaihe
  - Selvitykset/tutkimukset
  - Vihreä kirja
- Komission ehdotus
  - Vain komissio voi ehdottaa lainsäädäntöä

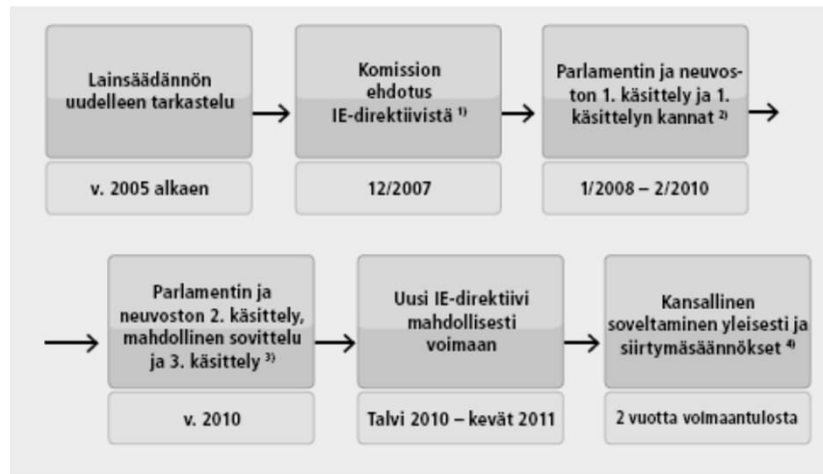
Tavallinen lainsäädäntömenettely
(YHTEISPÄÄTÖSMENETTELY):

- Neuvoston päätös
- Parlamenttikäsittely ja päätös
- Julkaisu säädöskokoelmassa ja voimaantulo
- Jäsenvaltioiden täytäntöönpanotoimet - direktiivit

Kuva 3. Euroopan unionin toimielimet ja päätöksentekojärjestelmä¹⁵ (Lähde: Jääskinen 2007, s. 32, mukailien)

Uudistaminen, esim. IED

prof. Ekroos

61

61

Neuvosto

- yhdeksän kokoonpanoa:
  - yleiset asiat ja ulkosuhteet
  - talous- ja rahoitusasiat (Ecofin-neuvosto)
  - oikeus- ja sisäasiat
  - työllisyys, sosiaalipolitiikka, terveys ja kuluttaja-asiat
  - kilpailukyky (sisämarkkinat, teollisuus ja tutkimus)
  - liikenne, televiestintä ja energia
  - maatalous ja kalastus
  - **ympäristö**
  - koulutus, nuoriso ja kulttuuri

prof. Ekroos

62

62

Neuvosto - ympäristö

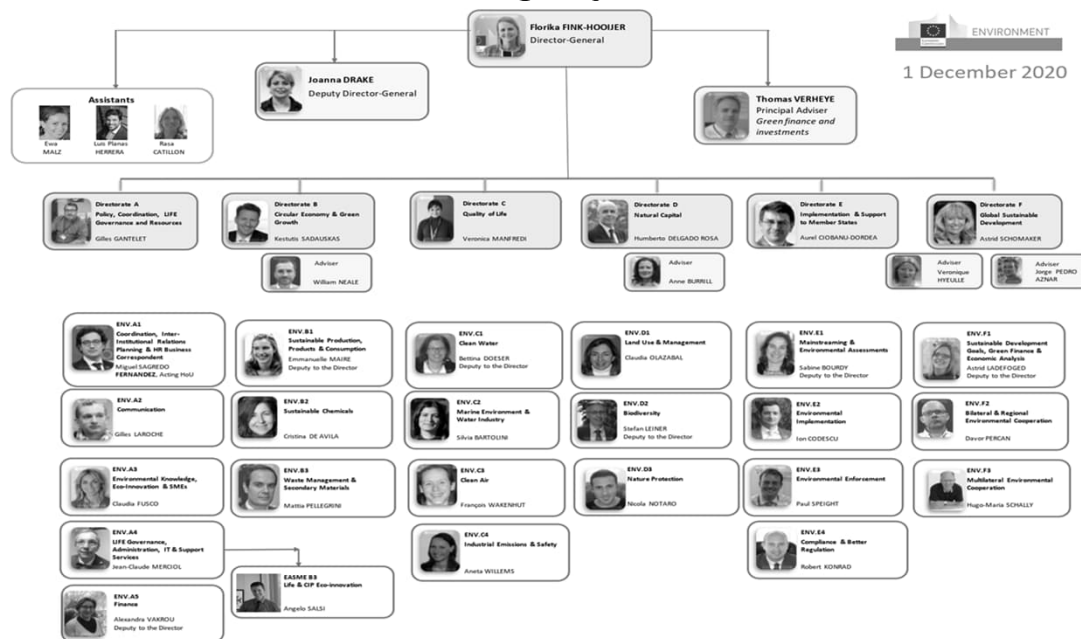
- Jäsenvaltioiden ympäristöministerit
- Päätöksenteko
  - Yksimielisyys
  - Määräenemmistö
    - jäsenvaltioiden enemmistö (joissain tapauksissa kahden kolmasosan määräenemmistö) hyväksyy ratkaisun JA annetaan vähintään 255 puoltavaa ääntä (yht. 345 ääntä, Suomella 7 ääntä)
    - jäsenvaltio voi pyytää tarkistamaan, että puoltavat äänet edustavat vähintään 62% Unionin koko väestöstä (jos näin ei ole, päätöstä ei tehdä)

prof. Ekroos

63

63

Komissio (DG 11) Virginijus Sinkevičius, Liettua

64

Lissabonin sopimus:
EUROOPAN UNIONIN TUOMIOISTUIN

EY:N TUOMIOISTUIMEN KOKOONPANO

27 omaria
 ja
 11 julkisasiamiestä

jotka nimitetään jäsenvaltioiden hallitusten yhteisellä sopimuksella
 kuudeksi vuodeksi kerrallaan

Menettelytyypit

Jäsenyysoikeuksien noudattamatta jättämistä koskeva kanne:	Kumoamis- tai laiminlyöntikanne, jonka jokin yhteisön toimielin tai jäsenvaltio nostaa laittomaksi katsomansa säädöksen tai toiminnan laiminlyönnin perusteella (230 ja 232 artikla)	Ennakkoratkaisu-menettely, jossa jäsenvaltion tuomioistuin pyytää ennakkoratkaisun yhteisön oikeuden tulkinnasta ja pätevydestä (234 artikla)
komissio vastaan jäsenvaltio (226 artikla); jäsenvaltio vastaan jäsenvaltio (227 artikla)		

prof. Ekroos

65

65

EU:N YLEISET TAVOITTEET

(primaarioikeutta, Lissabon)

Sopimus Euroopan Unionista (SEU) ja
 Sopimus Euroopan Unionin toiminnasta (SEUT)

- SEU 3 artikla:
  - 3. Unioni toteuttaa sisämarkkinat. Se pyrkii Euroopan **kestävään kehitykseen**, jonka perustana ovat tasapainoinen talouskasvu ja hintavakaus, täystyöllisyyttä ja sosiaalista edistystä tavoitteleva erittäin kilpailukykyinen sosiaalinen markkinatalous sekä **korkeatasoinen ympäristönsuojelu ja ympäristön laadun parantaminen**. Se edistää tieteellistä ja teknistä kehitystä.
- SEUT 4 artikla:
  - Jaettu toimivalta unionin ja jäsenvaltioiden kesken mm. ympäristöalalla ja energialalla
- SEU 5 artikla:
  - 1. Unionin toimivalta määräytyy annetun toimivallan periaatteen mukaisesti. Unioni käyttää toimivaltaansa **toissijaisuusperiaatetta** ja **suhteellisuusperiaatetta** noudattaen.
- SEUT 11 artikla: (ns. integrointiperiaate)
  - Ympäristönsuojelua koskevat vaatimukset **on sisällytettävä** unionin politiikan ja toiminnan määrittelyyn ja toteuttamiseen, erityisesti kestävän kehityksen edistämiseksi.

prof. Ekroos Prof. Ekroos

66

66

66

SEU 6 artikla, perusoikeudet

- 1. Unioni tunnustaa oikeudet, vapaudet ja periaatteet, jotka esitetään 7 päivänä joulukuuta 2000 hyväksytyssä ja Strasbourgissa 12 päivänä joulukuuta 2007 mukautetussa Euroopan unionin perusoikeuskirjassa, jolla on sama oikeudellinen arvo kuin perussopimuksilla.
- Perusoikeusasiakirja
  - 17 artikla: omistusoikeus
  - 37 artikla: ympäristönsuojelu

Lissabonin sopimus

XX OSASTO

Ympäristö

- 191 artikla (ent. 174 artikla (ent. 130 r artikla))
  - TAVOITTEET JA PERIAATTEET
- 192 artikla (ent. 175 artikla (ent. 130 s artikla))
  - PÄÄTÖKSENTEKO
- 193 artikla (ent. 176 artikla (ent. 130 t artikla))
  - YMPÄRISTÖTAKUU
- (114 artikla (ent. 95 artikla (ent. 100 a artikla))
  - SISÄMARKKINAHARMONISOINTI)

191 artikla

(aiempi EY-sopimuksen 174 artikla)

1. Unionin ympäristöpolitiikalla myötävaikutetaan seuraavien tavoitteiden saavuttamiseen:
  - ympäristön laadun säilyttäminen, suojele ja parantaminen,
  - ihmisten terveyden suojele,
  - luonnonvarojen harkittu ja järkevä käyttö,
  - sellaisten toimenpiteiden edistäminen kansainvälisellä tasolla, joilla puututaan alueellisiin tai maailmanlaajuisiin ympäristöongelmiin, ja erityisesti ilmastonmuutoksen torjuminen.
2. Unionin ympäristöpolitiikalla pyritään suojele korkeaan tasoon unionin eri alueiden tilanteiden erilaisuus huomioon ottaen. Unionin ympäristöpolitiikka perustuu ennalta varautumisen periaatteelle sekä periaatteille, joiden mukaan ennalta ehkäiseviin toimiin olisi ryhdyttävä, ympäristövahingot olisi torjuttava ensisijaisesti niiden lähteellä ja saastuttajan olisi maksettava.

Tässä yhteydessä ympäristönsuojelele vaatimusten täyttämiseksi toteutettaviin yhdenmukaistamistoimenpiteisiin sisällytetään aiheellisissa tapauksissa suojeleuseke, jonka nojalla jäsenvaltiot saavat, unioninvalvontamenettelyn alaisina, toteuttaa muihin kuin taloudellisiin, ympäristöä koskeviin seikkoihin perustuvia väliaikaisia toimenpiteitä.

prof. Ekroos

69

69

191 artikla (jatkoa)

3. Ympäristöpolitiikkaansa valmistellessaan **unioni ottaa huomioon**:
    - saatavilla olevat tieteelliset ja tekniset tiedot,
    - ympäristöolot unionin eri alueilla,
    - toimien toteuttamisesta tai toteuttamatta jättämisestä mahdollisesti johtuvat edut ja kustannukset,
    - unionin taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen kokonaisuutena ja unionin eri alueiden tasapainoisen kehityksen.
  4. Unioni ja jäsenvaltiot tekevät kukin toimivaltaansa kuuluvaa yhteistyötä kolmansien maiden ja toimivaltaisten kansainvälisten järjestöjen kanssa. Unionin yhteistyötä koskevista yksityiskohtaisista säännöistä voidaan sopia unionin ja asianomaisten kolmansien osapuolten välisin sopimuksin.
- Mitä edellisessä alakohdassa määrätään, ei rajoita jäsenvaltioiden toimivaltaa neuvotella kansainvälisissä toimielimissä ja tehdä kansainvälisiä sopimuksia.

prof. Ekroos

70

70

192 artikla

(aiempi EY-sopimuksen 175 artikla)

1. Euroopan parlamentti ja neuvosto päättävät tavallista lainsäätämisyjärjestystä noudattaen sekä talous- ja sosiaalikomiteaa ja alueiden komiteaa kuultuaan unionin toimista 191 artiklassa tarkoitettujen tavoitteiden toteuttamiseksi.
  2. **Poiketen** 1 kohdassa määrätystä päätöksentekomenettelystä ja rajoittamatta 114 artiklan soveltamista, neuvosto yksimielisesti erityisessä lainsäätämisyjärjestyksessä sekä Euroopan parlamenttia, talous- ja sosiaalikomiteaa ja alueiden komiteaa kuultuaan vahvistaa:
    - a) säännöksiä, jotka ovat etupäässä verotuksellisia;
    - b) toimenpiteet, jotka vaikuttavat:
      - kaavoitukseen,
      - vesivarojen määrän hallintaan tai jotka koskevat suoraan tai välillisesti vesivarojen saatavuutta,
      - maankäyttöön jätehuoltoa lukuun ottamatta;
    - c) toimenpiteet, jotka vaikuttavat merkittävästi jäsenvaltion valintaan eri energianlähteiden välillä ja jäsenvaltion energiahuollon yleiseen rakenteeseen.
- Neuvosto voi yksimielisesti komission ehdotuksesta ja Euroopan parlamenttia, talous- ja sosiaalikomiteaa sekä alueiden komiteaa kuultuaan päättää, että ensimmäisessä alakohdassa tarkoitettuihin aloihin sovelletaan tavallista lainsäätämisyjärjestystä.

prof. Ekroos

71

71

192 artikla (jatkoa)

3. Euroopan parlamentti ja neuvosto hyväksyvät tavallista lainsäätämisyjärjestystä noudattaen sekä talous- ja sosiaalikomiteaa ja alueiden komiteaa kuultuaan yleiset toimintaohjelmat, joissa vahvistetaan ensisijaiset tavoitteet.
- Toimintaohjelmien toteuttamiseksi tarvittavat toimenpiteet hyväksytään tapauksen mukaan joko 1 tai 2 kohdassa määrättyin edellytyksin.
4. Jäsenvaltiot huolehtivat ympäristöpolitiikan rahoittamisesta ja täytäntöönpanosta, sanotun kuitenkaan rajoittamatta tiettyjä unionin hyväksymiä toimenpiteitä.
  5. Rajoittamatta saastuttaja maksaa -periaatteen soveltamista, jos 1 kohtaan perustuva toimenpide aiheuttaa jäsenvaltion viranomaisille suhteettomia pidettäviä kustannuksia, tällä toimenpiteellä annetaan aiheellisia säännöksiä:
    - väliaikaisista poikkeuksista, sekä/taikka
    - 177 artiklan mukaisesti perustetusta koheesiorahastosta annettavasta taloudellisesta tuesta.

prof. Ekroos

72

72

193 artikla

(aiempi EY-sopimuksen 176 artikla)

Suojatoimenpiteet, jotka on toteutettu 192 artiklan nojalla, eivät estä jäsenvaltioita pitämästä voimassa tai toteuttamasta tiukempia suojatoimenpiteitä. Näiden toimenpiteiden on oltava sopusoinnussa perussopimusten kanssa. Niistä ilmoitetaan komissiolle.

XXI OSASTO ENERGIA 194 artikla

1. Sisämarkkinoiden toteuttamisen ja toiminnan yhteydessä sekä **ympäristön säilyttämistä ja sen tilan parantamista koskevan vaatimuksen huomioon ottaen** unionin energiapolitiikalla pyritään jäsenvaltioiden välisen yhteisvastuun hengessä:
  - a) varmistamaan energiamarkkinoiden toimivuus;
  - b) varmistamaan energian toimitusvarmuus unionissa;
  - c) edistämään energiatehokkuutta ja energiansäästöä sekä uusiin ja uusiutuviin energialähteisiin perustuvien energiamuotojen kehittämistä; ja
  - d) edistämään energiaverkkojen yhteenliittämistä.
2. Euroopan parlamentti ja neuvosto säätävät **tavallista lainsäätämisyjärjestystä** noudattaen 1 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden saavuttamiseksi tarpeellisista toimenpiteistä, sanotun kuitenkaan rajoittamatta perussopimusten muiden määräysten soveltamista. Nämä toimenpiteet hyväksytään, kun talous- ja sosiaalikomitea sekä alueiden komitea on kuultu.
Nämä toimenpiteet eivät vaikuta jäsenvaltion oikeuteen määritellä energiavarojensa hyödyntämisen ehdot, jäsenvaltion eri energialähteiden välillä tekemiin valintoihin eikä jäsenvaltion energiahuollon yleiseen rakenteeseen, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 192 artiklan 2 kohdan c alakohdan soveltamista.
3. Poiketen siitä, mitä 2 kohdassa määrätään, neuvosto säätää yksimielisesti erityistä lainsäätämisyjärjestystä noudattaen ja Euroopan parlamenttia kuultuaan niistä tuossa kohdassa tarkoitetuista toimenpiteistä, jotka ovat etupäässä verotuksellisia.

SEKUNDAARINORMISTO

- ASETUKSET
  - jäsenvaltioissa suoraan sovellettavaa ja noudatettavaa normistoa
    - normihierarkisesti kansallisen lainsäädännön ”yläpuolella”
- DIREKTIIVIT
  - eivät (pääsääntöisesti) sisällä välittömästi sovellettavia oikeudellisia normeja (suora soveltaminen voi tulla harvoissa poikkeustapauksissa tietyin edellytyksin kyseeseen)
  - direktiivit velvoittavat jäsenvaltioita
  - direktiivien veloitteet saatetaan voimaan kansallisin lainsäädäntötoimenpitein
  - suurin osa ympäristöä koskevista toimenpiteistä annettu direktiiveillä

EUROOPAN UNIOININ YMPÄRISTÖOIKEUS

- Sekundaarioikeus eli johdettu oikeus
  - asetukset (esim. REACH-asetus 2006/1907/EY)
    - Välittömästi sovellettavia jäsenvaltioissa
  - direktiivit (esim. IE-direktiivi 2010/75/EU)
    - Implementoitava (voimaansaatettava) jäsenvaltioissa
- Muuta
  - päätökset
  - suositukset
  - tulkintaohjeet

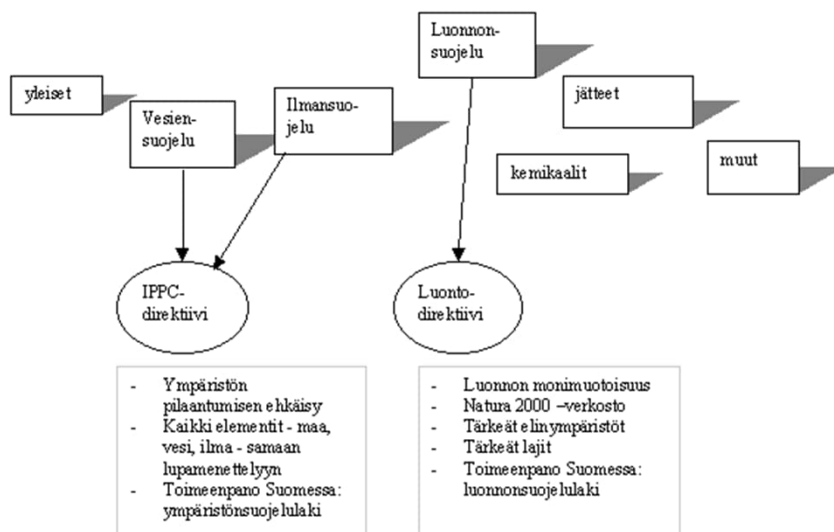
SEKUNDAARINORMISTOA

- YLEISET YMPÄRISTÖNSUOJELUA KOSKEVAT
  - YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTI
  - TEOLLISUUSPÄÄSTÖT
- ILMASTO
- VESIENSUOJELU
- ILMANSUOJELU
- LUONNONSUOJELU
- JÄTTEET
- KEMIKAALIT
- MUUT

prof. Ekroos

77

77

prof. Ekroos

78

78

YMPÄRISTÖOHJELMAT yms.

- Esim. 6. ympäristöohjelma
  - toimenpiteitä koskevia prioriteettiluetteloita
- Esim. 7. ympäristöohjelma
  - Living well, within the limits of our planet
- Esim. 8. ympäristöohjelma
  - Turning the Trends together (2020->2030), voimaan 2022
- EU:n kestävä kehityksen strategia (KOM(2001)264 lopullinen)
- EU:n biodiversiteettistrategia vuoteen 2030, COM/2020/380 final
- eivät oikeudellisesti sitovia, vaan "ympäristöpoliittisia" (policy) asiakirjoja, usein ennakoivat tulevaa lainsäädäntöä

YLEISET

- EPNDir 2010/75/EU teollisuuden päästöistä (yhtenäistetty ympäristön pilaantumisen ehkäiseminen ja vähentäminen) 24.11.2010
  - EPNDir 2008/1/EY ympäristön pilaantumisen ehkäisemisen ja vähentämisen yhtenäistämiseksi (ETA:n kannalta merkityksellinen teksti) (IPPC-direktiivi) 15.1.2008
- EPNAs (EY) N:o 1221/2009 organisaatioiden vapaaehtoisesta osallistumisesta yhteisön ympäristöasioiden hallinta- ja auditointijärjestelmään (EMAS-järjestelmä) ja asetuksen (EY) N:o 761/2001 ja komission päätösten 2001/681/EY ja 2006/193/EY kumoamisesta 25.11.2009
- EPNDir 2003/35/EY yleisön osallistumisesta tiettyjen ympäristöä koskevien suunnitelmien ja ohjelmien laatimiseen sekä neuvoston direktiivien 85/337/ETY ja 96/61/EY muuttamisesta yleisön osallistumisen sekä muutoksenhaku- ja vireillepano-oikeuden osalta 26.5.2003
- EPNDir 2003/4/EY ympäristötiedon julkisesta saatavuudesta ja neuvoston direktiivin 90/313/ETY kumoamisesta 28.1.2003
- EPNAs (EY) N:o 1980/2000 tarkistetusta yhteisön ympäristömerkin myöntämisympäristelmästä 17.7.2000

YVA/SOVA JA YMP.VASTUU

- NDir 85/337/ETY tiettyjen julkisten ja yksityisten hankkeiden ympäristövaikutusten arvioinnista 27.6.1985
- EPNDir 2001/42/EY tiettyjen suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista 27.6.2001
- EPNDir 2004/35/EY ympäristövastuusta ympäristövahinkojen ehkäisemisen ja korjaamisen osalta 21.4.2004

prof. Ekroos

81

81

VEDET

- EPNDir 2000/60/EY yhteisön vesipolitiikan puitteista 23.10.2000
- NDir 76/464/ETY tiettyjen yhteisön vesiympäristöön päästettyjen vaarallisten aineiden aiheuttamasta pilaantumisesta 4.5.1976 (kumottu)
- EPNDir 2006/11/EY tiettyjen yhteisön vesiympäristöön päästettyjen vaarallisten aineiden aiheuttamasta pilaantumisesta 15.2.2006
- Dir 80/68/ETY pohjaveden suojelemisesta tiettyjen vaarallisten aineiden aiheuttamalta pilaantumiselta 17.12.1979
- EPNDir 2006/118/EY pohjaveden suojelusta pilaantumiselta ja huononemiselta 12.12.2006
- NDir 91/271/ETY yhdyskuntajätevesien käsittelystä 21.5.1991
- NDir 98/83/EY ihmisten käyttöön tarkoitetun veden laadusta 3.11.1998
- EPNDir 2006/7/EY uimaveden laadun hallinnasta ja direktiivin 76/160/ETY kumoamisesta 15.2.2006
- NDir 76/160/ETY uimaveden laadusta 8.12.1975 (kumottu)
- NDir 78/659/ETY suojelua ja parantamista edellyttävien makeiden vesien laadusta kalojen elämän turvaamiseksi 18.7.1978
- EPNDir 2002/84/EY meriturvallisuutta ja alusten aiheuttaman pilaantumisen ehkäisemistä koskevien direktiivien muuttamisesta (ETA:n kannalta merkityksellinen teksti) 5.11.2002

prof. Ekroos

82

82

ILMANSUOJELU

- NDir 1999/30/EY ilmassa olevien rikkidioksidin, typpidioksidin ja typen oksidien, hiukkasten ja lyijyn pitoisuuksien raja-arvoista 22.4.1999
- EPNDir 2008/50/EY ilmanlaadusta ja sen parantamisesta 21.5.2008
- EPNAs (EY) N:o 1005/2009 otsonikerrosta heikentävistä aineista 16.9.2009
- EPNDir (EY) N:o 31/2009 hiilidioksidin geologisesta varastoinnista ja neuvoston direktiivin 85/337/ETY sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivien 2000/60/EY, 2001/80/EY, 2004/35/EY, 2006/12/EY ja 2008/1/EY ja asetuksen (EY) N:o 1013/2006 muuttamisesta 23.4.2009
- EPNDir 2003/87/EY kasvihuonekaasujen päästöoikeuksien kaupan järjestelmän toteuttamisesta yhteisössä ja neuvoston direktiivin 96/61/EY muuttamisesta (ETA:n kannalta merkityksellinen teksti) 13.10.2003
- NDir 1999/13/EY orgaanisten liuottimien käytöstä tietyissä toiminnoissa ja laitoksissa aiheutuvien haihtuvien orgaanisten yhdisteiden päästöjen rajoittamisesta 11.3.1999
- EPNDir 2004/42/EY orgaanisten liuottimien käytöstä tietyissä maaleissa ja lakoissa sekä ajoneuvojen korjausmaalaustuotteissa aiheutuvien haihtuvien orgaanisten yhdisteiden päästöjen rajoittamisesta ja direktiivin 1999/13/EY muuttamisesta 21.4.2004
- EPNDir 2002/3/EY ilman otsonista 12.2.2002
- EPNDir 2001/81/EY tiettyjen ilman epäpuhtauksien kansallisista päästörajoista 23.10.2001
- NDir 96/62/EY ilmanlaadun arvioinnista ja hallinnasta 27.9.1996
- EPNDir 2001/80/EY tiettyjen suurista polttolaitoksista ilmaan joutuvien epäpuhtauspäästöjen rajoittamisesta 23.10.2001
- EPNDir 2003/30/EY liikenteen biopolttoaineiden ja muiden uusiutuvien polttoaineiden käytön edistämisestä 8.5.2003

prof. Ekroos

83

83

JÄTTEET

- NDir 2008/98/EY jätteistä ja tiettyjen direktiivien kumoamisesta 19.11.2008
- Dir 1999/31/EY kaatopaikoista 26.4.1999
- NDir 75/439/ETY jäteöljyhuollosta 16.6.1975 (kumottu)
- NDir 91/689/ETY vaarallisista jätteistä 12.12.1991 (kumottu)
- EPNDir 94/62/EY pakkauksista ja pakkausjätteistä 20.12.1994
- EPNAs (EY) N:o 1013/2006 jätteiden siirrosta 14.06.2006
- EPNDir 2000/76/EY jätteenpoltosta 4.12.2000
- EPNDir 2000/53/EY romuajoneuvoista - Komission lausumat 18.9.2000
- EPNDir 2002/95/EY tiettyjen vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa 27.1.2003
- EPNDir 2002/96/EY sähkö- ja elektroniikkalaiteromusta 27.1.2003
- EPNDir 2000/59/EY aluksella syntyvän jätteen ja lastijäämien vastaanottolaitteista satamissa 27.11.2000
- EPNDir 2006/66/EY paristoista ja akuista sekä käytetyistä paristoista ja akuista ja direktiivin 91/157/ETY kumoamisesta 6.9.2006

prof. Ekroos

84

84

KEMIKAALIT

- EPNAs (EY) N:o 1907/2006 kemikaalien rekisteröinnistä, arvioinnista, lupamenettelyistä ja rajoituksista (REACH), Euroopan kemikaaliviraston perustamisesta, direktiivin 1999/45/EY muuttamisesta sekä neuvoston asetuksen (ETY) N:o 793/93, komission asetuksen (EY) N:o 1488/94, neuvoston direktiivin 76/769/ETY ja komission direktiivien 91/155/ETY, 93/67/ETY, 93/105/EY ja 2000/21/EY kumoamisesta 18.12.2006
- EPNAs (EY) N:o 648/2004 pesuaineista 31.3.2004
- EPNAs (EY) N:o 1272/2008 aineiden ja seosten luokituksesta, merkinnöistä ja pakkaamisesta sekä direktiivien 67/548/ETY ja 1999/45/EY muuttamisesta ja kumoamisesta ja asetuksen (EY) N:o 1907/2006 muuttamisesta 16.12.2008

prof. Ekroos

85

85

GEENITEKNIikka

- EPNAs (EY) N:o 1946/2003 muuntogeenisten organismien valtioiden rajat ylittävistä siirroista (ETA:n kannalta merkityksellinen teksti) 15.7.2003
- EPNAs (EY) N:o 1830/2003 muuntogeenisten organismien jäljitettävyydestä ja merkitsemisestä ja muuntogeenisistä organismeista valmistettujen elintarvikkeiden ja rehujen jäljitettävyydestä sekä direktiivin 2001/18/EY muuttamisesta 22.9.2003
- EPNDir 2001/18/EY geneettisesti muunnettujen organismien tarkoituksellisesta levittämisestä ympäristöön ja neuvoston direktiivin 90/220/ETY kumoamisesta - Komission julistus 12.3.2001

prof. Ekroos

86

86

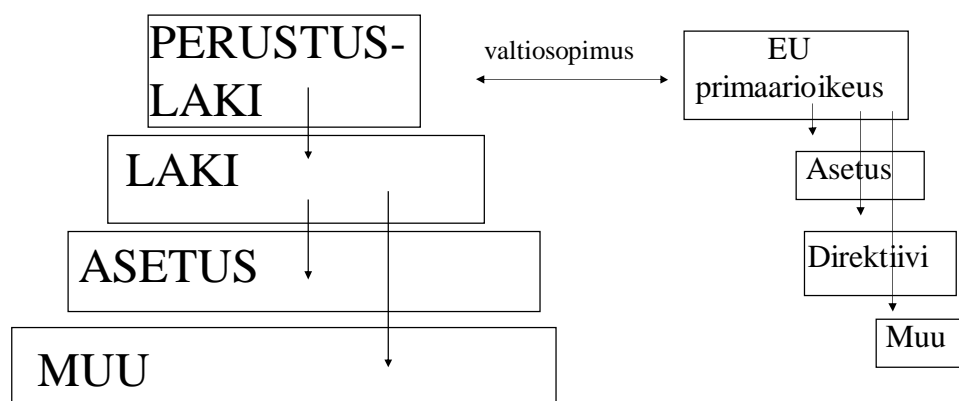
KANSALLISESTA YMPÄRISTÖOIKEUDESTA

prof. Ekroos

87

87

Normijärjestelmästä SUOMI – EUROOPAN UNIONI

(kaavio ei ole mittakaavassa eli esimerkiksi EU:n asetus ei vastaa Suomen lakia, vaan tulee noudattavaksi kaikissa jäsenvaltioissa)

prof. Ekroos

88

88

SUOMI - lainsäätäminen

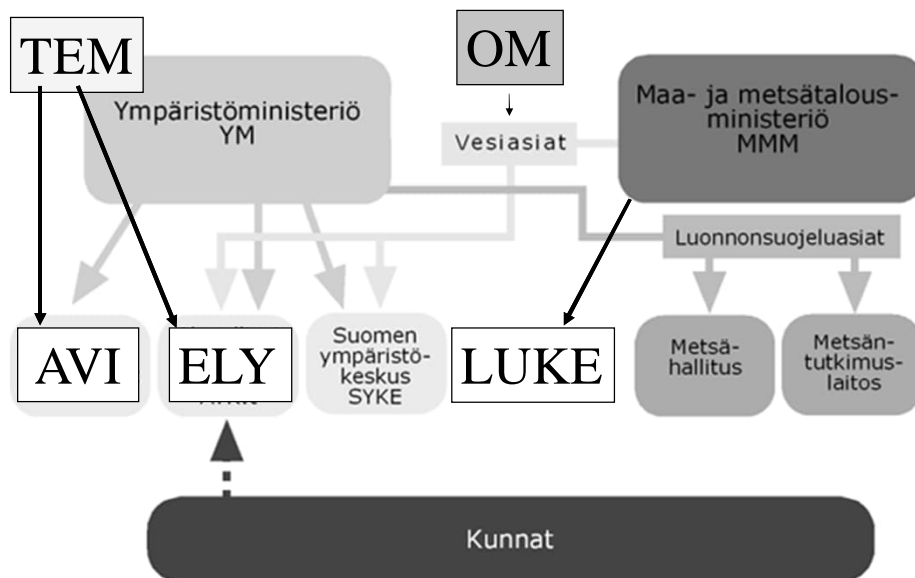
- Esiselvitykset, (selvitysmies)
- Työryhmä, (toimikunta, komitea)
- Lausunnot
  - Viranomaiset ja etutahot
- Viranomaisvalmistelu ministeriössä
- Hallituksen esitys Eduskunnalle
- Eduskunta
  - Valiokunnan mietintö (+ lausunnot muilta valiokunnista, esim. perustuslakivaliokunta)
  - Hyväksymispäätös
- Julkaisu säädöskokoelmassa
- Voimaantulo

prof. Ekroos

89

89

YMPÄRISTÖHALLINTO

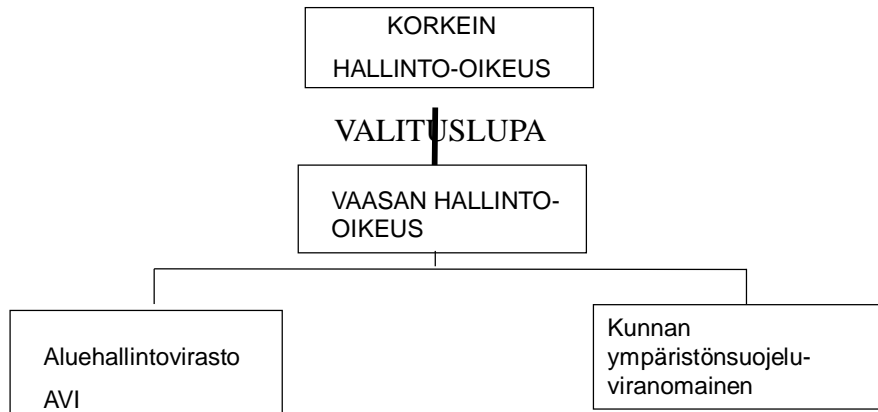

prof. Ekroos

90

90

YMPÄRISTÖLUPAVIRANOMAISET JA MUUTOKSENHAKUTUOMIOISTUIMET

prof. Ekroos

91

91

YMPÄRISTÖLUPAVIRANOMAISTEN TOIMIVALTA (YSA 1 LUKU)

ALUEHALLINTO-VIRASTO (AVI)

- VL:n mukaiset luvat / sekahankkeet
- Merkittävimmät ympäristöluvut
- AYK luvan hakija tai hankkeen merkittävä edistäjä
- Vesien pilaamis-korvaukset

ELINKEINTO-, LIIKENNE-, YMPÄRISTÖ-KESKUS (ELY)

- EI LUPATEHTÄVIÄ

KUNNAN YMPÄRISTÖNSUOJELU-VIRANOMAINEN

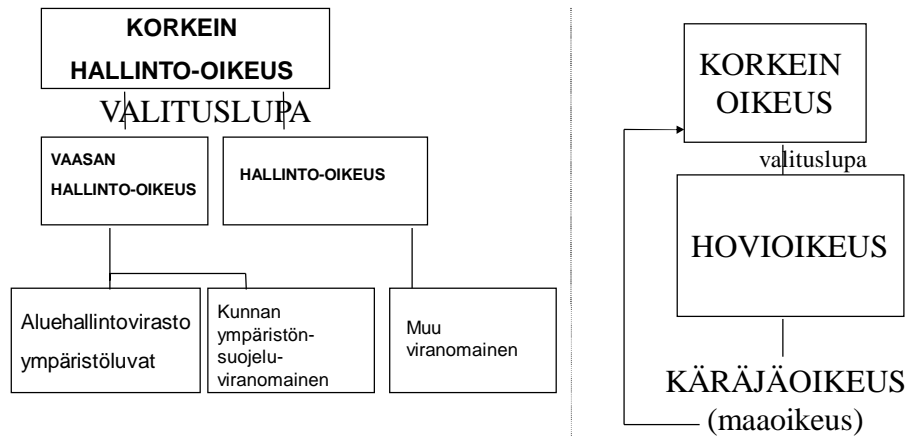
- Muut ympäristöluvut
- VL:n mukaiset luvat
- Eräät VL:n mukaiset asiat
- Eräät korvaukset

prof. Ekroos

92

92

LUPAVIRANOMAISET JA MUUTOKSENHAKUTUOMIOISTUIMET

prof. Ekroos

93

93

VIRANOMAISJÄRJESTELMÄ (YSL)

- Valtioneuvosto
  - valtioneuvoston asetukset (YSL 2 LUKU), yksityiskohtaiset yleiset säännökset
- Ympäristöministeriö
  - yleinen ohjaus, valvonta ja kehittäminen
  - talousvesiä koskevat asetukset
- Aluehallintovirasto (ympäristöluvut)
  - ympäristönsuojelulain lupaviranomainen
  - vesilain lupaviranomainen
  - käsittelee hakemusasiat
- Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
  - ympäristönsuojelulain lupa- ja valvontaviranomainen
  - valvoo vesilain yleistä etua
- Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen
  - ympäristönsuojelulain lupa- ja valvontaviranomainen
  - käsittelee tietyt vesilain mukaiset luvat

prof. Ekroos

94

94

Ympäristöoikeuden lohkot eivät ole tarkkarajaisesti erotettavissa

95

- Eri lakien lähtökohdat ovat erilaisia
- Vaikutusta kuitenkin myös pääasiallisen "sektorin" ulkopuolella
  - Esim. luonnonvaraoikeudessa pilaantumisen torjunnan ulottuvuuksia, samoin ympäristönkäytön suunnittelussa

prof. Ekroos

95

95

YMPÄRISTÖOIKEUDEN JAOTTELUA

- Ylikansallinen ympäristöoikeus
- Ympäristönkäytön suunnittelu
- Ympäristön muuttaminen ja rakentaminen
- Ympäristönsuojeluoikeus
- Luonnonsuojeluoikeus
- Kulttuuriympäristön suojelu
- Luonnonvaraoikeus ja jokamiehen oikeudet
- Ympäristövahingot ja ympäristörikokset
- Viranomaiset, menettely, muutoksenhaku, täytäntöönpano

prof. Ekroos

96

96

YMPÄRISTÖNSUOJELU- LAINSÄÄDÄNTÖ

- YMPÄRISTÖN PILAANTUMISEN EHKÄISEMINEN - ympäristönsuojelulaki
  - Ympäristönsuojelunormistosta ja ympäristöluvat ja ilmoitukset
  - Jätesäätely
  - Jne.

LUONNONSUOJELU LUONNONVARAT

- LUONNONSUOJELUOIKEUS
  - luonnonsuojelulaki
  - Natura 2000 verkosto
- LUONNONVARAOIKEUS
  - metsälainsäädäntö
  - vesirakentamislainsäädäntö
  - maa-aineslaki
  - jokamiehenoikeudet - maasto- ja vesiliikenne
  - metsästys ja kalastus

SUUNNITTELU

- KAAVOITUS- JA RAKENTAMISOIKEUS
  - alueiden käytön suunnittelun lähtökohdat
  - kaavajärjestelmä
  - kulttuuriympäristön suojelu (rakennussuojelu ja muinaismuistot)
  - kiinteistönmuodostaminen
  - rakentaminen ja toimenpiteet
- YVA (ympäristövaikutusten arviointi)
- VESIENHOIDON PUITTEET JA SUUNNITTELU

prof. Ekroos

99

99

MUUTA

- YMPÄRISTÖN MUUTTAMINEN
  - tiet, rautatiet, sähkölinjat, kännykkämastot
  - vesirakentaminen
- YMPÄRISTÖVASTUU (seuraamuksia)
  - Julkisoikeudellinen vastuu (esim. maaperän puhdistaminen)
  - ympäristövahingot
  - ympäristörikokset
- VIRANOMAISET, MENETTELY, MUUTOKSENHAKU

prof. Ekroos

100

100